

СТАНОВИЩЕ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
по научна специалност 3.1. Социология, антропология и науки за културата
(Социология)
на докторант Константин Петров Павлов

Тема на дисертацията: Ролята на интернет технологиите и социалните мрежи за гражданското участие в България (на примера на протестите юни 2013 – юли 2014 г.)

Член на научно жури, представящ становището: проф. д-р Иван Чалъков

1. Съответствие с изискванията на нормативните актове за присъждане на образователната и научна степен „доктор” с ЗРАС, ППЗРАС и Правилника на СУ

Кандидатът в настоящия конкурс съответства на изискванията на нормативните актове за присъждане на образователната и научна степен „доктор”:

Първо, кандидатът е представил дисертационна работа в размер на 249 страници, от които две страници благодарности, три страници съдържание, 197 страници текст на дисертацията, състоящ се от увод, три глави и заключение, 27 страници описание на използваната литература и други източници и 19 страници приложение. Основният текст съдържа така 39 фигури и 13 таблици. Дисертацията е оригинален авторски труд на докторанта.

Второ, докторантът е представил и Автореферат в размер на 55 страници, който точно представя съдържанието и научните постижения на дисертационния труд.

По време на работата си върху дисертацията докторантът има три самостоятелни публикации и шест публикации в съавторство.

2. Творческите постижения на докторанта:

След внимателното прочитане на дисертацията на докторанта Константин Павлов и автореферата към нея, правя следните оценки и изводи:

- Темата на дисертацията и анализирани в нея проблеми са важни и актуални.

1. Вече няколко десетилетия Интернет и свързаните с него нови медийни технологии, най-впечатляващата проява на които засега са социалните мрежи, се превръща в едно от ключовите места за изразяване на гражданска и по-общо социална активност. Днес става все по-трудно да се разделят гражданските инициативи, протести и политически движения „онлайн“ от политическите действия и поведение „на живо“.

2. Протестите от лятото на 2013 година си остават като едни от най-значимите (наред с окупацията на СУ от студентите) прояви на гражданска активност и мобилизация в най-новата история на българската демокрация. Ето защо всеки опит за тяхното изследване и осмисляне заслужава подкрепа и уважение.

3. Протестите от лятото на 2013, възпламенени от избирането на Делян Пеевски за шеф на ДАНС, разгледани в тясна връзка с Интернет-технологиите, използвани от протестиращите, са изключително добро попадение като тема за изследване. В тях може би за първи път у нас тези технологии бяха използвани така мащабно и целенасочено, и смея да твърдя, със забележителна ефективност.¹ Днес повече от пет години след събитията е важно те да бъдат изучени и анализирани, особено на фона на множеството признаци, че властовите елити – не само в съвременните авторитарни и тоталитарни режими, но също и в съвременните демократични режими, целенасочено инвестират и разработват технологии за контрол и овладяване на Интернет пространството и подчиняването му на своите собствени цели

- Налице са важни резултати в проведеното темпирично изследване и неговата теоретично обосноваване:

---

¹ Едно сравнение с протестите от зимата на 1997 г. например би разкрила значими разлики от гледна точка на технологиите, използвани за координация и мобилизация от протестиращите - там, типично за изминалото столетие, ключова роля играеше „Дарик“ радио и неговите репортери, а не Интернет и създаването от самите участници постинги.

4. Докторантът положил сериозни усилия да получи достъп (като в някои случаи възстановява важни източници, излезли вече от мрежата) и анализира възможно най-широк спектър емпирични данни за активността на протестиращите в Интернет и използваните от тях технологии. Благодарение на *личния му опит* като активен участник в протестите и връзките му с повечето групи протестиращи, той има възможност да съпостави динамиката на протеста „в Интернет пространството“ и „на площада“. Това е довело до ценни и в много отношения уникална резултати, в които изследователската общност получава „електронните следи“ („виралните отпечатагъци“ в терминологията на Павлов) на часовата динамика в ключови събития от протестите, както е показаво в точки 4 и 5 на трета глава. Тези резултати са основа за сравнения как в международен план, така и при бъдещи подобни социални събития у нас.

5. Константин Павлов прави „картография“ на използваните от протестиращите интернет инструменти и форми, при това в сравнителен план с подобни анализи в други страни (най-вече изследването на Норберт Керстинг в Германия). Той откроява приликите и разликите в излзването на тези средства у нас и в чужбина, като намира потвърждение за тезата на Керстинг относно „хибридизирането и смесване на демокрацията“ с тези нови комуникационни технологии.

6. Докторантът е положил усилия да изгради теоретична рамка на своето изследване – проучени са основни автори по теория на демократичнтата мобилизация и изменението на установените в класическата модерност модели на публичност и участие на гражданите в политическия процес под влияние на новите електронни медии и най-вече Интернет технологиите (т.1-3 от първа глава). Същото така той излага и важни теоретични анализи относно същността на Интернет и неговите социетални ефекти (точка 3-6 от първа глава). Тази теоретична рамка осигурява необходимият минимален запас от понятия и интерпретативни ресурси при анализа на данните, но тя страда от някои съществени недостатъци които посочвам в следващата част.

7. Методологията на емпиричното изследване е старателно разработена, като последователно са изследване подходите и моделите при изследването на този тип

проблематика, дефиниран е обекта и хипотезите на изследването. Също така заслужава да се посочи като постижение подробното излагане на методите за анализ на медийното съдържание в Интернет средата, които са все не се познават добре в нашата социологическа общност.

8. Формулираните в автореферата приноси на докторанта в общи линии вярно отразяват свършеното в дисертационния труд. Съгласен съм с последните три от тях и само отчасти в първите две, доколкото авторът до голяма степен приема безкритично моделът на М. Кастелс относно мрежовите социални движения (въпреки че в самата дисертация той се посочава на автори като Е. Морозов, които дават основание за сериозна критика на модела). Този модел не издържа и в светлината на последните развития в Интернет технологиите и тяхното използване от лобистки групи и не-демократични режими за въздействие върху избиратели и други социални групи (случаят с Кембридж Аналитика и руската „Фабрика за тролове“).

3. Критични забележки и препоръки

1. Основната ми критична забележка се отнася до теоретичната част на дисертацията. В този и вид тя по-скоро представлява „обзор на литературата“ в областта (при това не изчерпателен), при който просто се прави преглед на основните понятия и техните дефиниции от различни автори (Интернет среда, социални мрежи, социални медии, „мрежови индивид“, е-гражданин и т.н.) и накрая просто се посочва коя от тези концепции използва автора. Този подход се появява и във втората глава на дисертацията, при разработването на методологията на емпиричното изследване, когато също имаме изброяване на концепции и резултати от изследвания и отново просто се посочва кои от тях авторът ще използва в своя анализ.

Единствените страници, в които има елементи на анализ и дискусия, се отнасят до представянето на концепциите на Е.Морозов и М. Кастелс, и по-точно тяхната критика на като цяло оптимистичните (дори на места еуфорични) възгледи за възможностите, които Интернет технологиите и социални мрежи дават пред съвременните демокрации. Но тези страници някак остават сами са себе си и почти не се използват при дизайна на изследването (целеначено търсене на съответните индикатори) и при интерпретацията на емпиричните данни (може би с изключение на тезата на М.Кастелс за ограниченията в

електорната делиберативна демокрация и неговото понятие за електронно социално движение).

2. В резултат на слабостите в теоретичния анализ изследването до голяма степен остава описателно и формално – имаме динамиката на „електронния отпечатък“ на протестите, а също и „картография“ или топология на използваните интернет технологии и степента на тяхното използване от протестиращите. Единственото „в повече“ от теоретичният анализ е тестването на модела на Норберт Керстинг към българската ситуация от 2013 г. и на хипотезата на М. Каstelс за възможността за възникване на действително социално движение като ефект от мрежовите активности в реалната и интернет среда по време на протестите (еволюцията на „Протестна мрежа“ и появата на „Да, България“ в годините непосредствено след протестите). Тези две постижения обаче не могат да компенсират липсата на осмисляне и анализ в дълбочина на ефектите от електронните социални медии върху цялостното поведение на гражданите и в този смисъл да се отиде отвъд простото излагане на отделни важни критични тези (Е.Морозов). При прочитането на дисертацията оставам с извода, че българската държава и олигархически групировки се оказват пасивни (дори неграмотни) по отношение на използването на социалните мрежи и интернет технологиите – което е най-малкото учудващо на фона на последователността и ефективността с която бяха овладени класическите и „старите“ електронни медии у нас.

4. Заключение

Посоченото в предишните раздели не ми дава основание за категорично становище относно успеха на дисертацията. Въпреки важните постижения в емпиричната част и отделни елементи при анализа на литературата и методологията на изследването, като в работата доминира един позитивистки (в критичен смисъл), а-историчен и „техничен“ подход. Ето защо ще изчакам самата публична защита за да оформя окончателното си становище.

24 април 2019 г.

професор д-р Иван Чалъков